

פרוטוקול מס' 18

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
סיום ד' ג' באדר ב' תש"ל - 11.3.70, בשעה 8.45

נ כ ח ו :

חברי-הוועדה:

א. כץ - היו"ר
י. אביזוהר
נ. אליעד
ז. הדמן
ס. ידיד
ש. לוין
ג'. מועדי
ד. קורן
א. רזיאל-נאור
י. תמיר

מוזמנים:

י. שריד - מנכ"ל משרד החינוך והתרבות

חברי ההנהלה הארצית של ארגון הסורים
בבתי-הספר העל-יסודיים:

ר. אבירם - יו"ר ההנהלה

א. מרקוס - חבר ההנהלה

א. שמעוני - חבר ההנהלה

א. הרצוג - חבר ההנהלה

ע. יפה - סגן מנכ"ל להכשרת מורים
ולהשתלמותם במשרד החינוך והתרבות

מזכיר הוועדה:

פ. פלקסר

רשמו:

נ. רינגלר
ח. ביתן

סדר-היום:

א. שאילתות;

ב. המשך הדיון על מעמד המורה בישראל;

ג. הרכב ועדת המסנה של ועדת החינוך והתרבות לענייני ספורט.

היו"ר א. כץ:

אני פותח את הישיבה.

א. שאילתות

ז. הרמן:

האם יש משמעות לאיום של הרשויות המקומיות שאם התקציב לא יספק אותן הן תפסקנה את השירות של גני ילדים לגילאי 3-4.

י. שריד:

יש משמעות לאיום ויש חילוקי דעות בנושא. ישנה תביעה מטעם משרד השלטון המקומי מאת שר האוצר שיאפשר להם או להגדיל את המסים מהתושבים או לתת להם טובסידיות גדולות יותר. שר האוצר אינו מסכים לכך מטעמים ידועים ולכן טוענות הרשויות המקומיות שהן פשוט לא תוכלנה למלא את כל השירותים שנתנו עד כה. מובן מאליו שהם התחילו לאיים דוקא בשירותים הרגישים ביותר, כגון: כיבוי אורות הפנסים בשעה 12.00 בלילה, אי הרקת פחי האשפה, הפסקת השירות לגני ילדים לגילאי 3-4 ועוד. החלק הניכר של ההוצאות לגני ילדים לגילאי 3-4 הוא של משרד החינוך והתרבות. אני מניח שהעניינים יסתדרו בסופו של דבר. ישבתי אתמול עם הגזברים ומנהלי המחלקות של הרשויות המקומיות והם טענו כי אין להם תקציב.

היו"ר א. כץ:

לגבי השאלות שנשאלו בישיבה הקודמת על-ידי חברי-הכנסת קורן ואליעד - ישיב מנכ"ל משרד החינוך והתרבות בישיבה הבאה.

אמש שוחחתי עם שר החינוך והתרבות, מר אלון, על נושא מדיניות החינוך כפי שהיא משתקפת על-ידי תקציב משרד החינוך והתרבות. נדמה לי שהמועד של הישיבה עם שר החינוך והתרבות נקבע לסוף חודש מרץ והשר יענה גם על מספר נושאים שיועלו על-ידי חברי הוועדה.

ב. המשך הדיון על מעמד ומורה בישראל

החילוני בדיון בנושא בישיבה הקודמת. חברי ההנהלה הארצית של ארגון המורים בבתי-הספר העל-יסודיים הביעו דעתם על סטטוס המורה וכל המשתמע מכך. מספר חברי הוועדה שאלו שאלות וחברת-הכנסת פינברג-סרני העירה כמה הערות. חברי הוועדה שלא הגיעו לידי ביטוי בישיבה הקודמת הם: חבר-הכנסת קורן וחבר-הכנסת אליעד.

ד. קורן:

רצוני להעמיד את הדברים בצורה שונה במקצת מאשר הציגום ארגון המורים העל-יסודיים, על הרמה, הסטטוס והקשר אל התואר. אני יודע שהקשר בין הרמה לבין התואר הוא קשר נכון, אך אינו יחיד. צריך את התואר, כי צריך ללמוד את החומר. כאשר לומדים לקראת ה-ב.א. או ה-מ.א. רוצים לעסוק במחקר ולא מתעכבים בחינוך, או שמתעכבים רק לתקופה מסויימת. העניין הוא לא כל כך של השגת תארים, אלא של תחושת הייעוד. די לי במורה בסמינר הבקיא בחומר, יש לו גישה לחינוך, מוכן להשתלם, ללמוד תמיד ויודע כיצד להיות עם התלמידים. זו הבעיה העיקרית בחינוך. לדוגמה: בהתיישבות העובדת יש לנו מורים חסרי תואר אקדמאי שהם לומדים ומלמדים. לרוב המחנכים בהתיישבות העובדת אין תארים, אך יש להם נסיון חיים ועניין בעבודה זו; לכן משיגים הם את הסטטוס בחברה שלהם ועד כמה שידוע לי יש להם גם מעמד מחוץ לקיבוצים ולמושבים, כגון דוד ברש. גם בהתיישבות העובדת לא כל המורים מחנכים וישנה פזילה אל מה שקורה בערים הגדולות.

משב הרוח שנשב בדברייכם היה רוח נכאים. כאשר המרגלים באו לרגל את הארץ הם חזרו והביאן דיבת הארץ רעה ואמרו כי: "כחגבים היינו בעינינו וכן היינו בעיניהם", אולי לא "וכן", אלא "לכן". הבעיה צריכה להיות קודם כל הרגשה של שליחות, ומי שאין לו הרגשה של שליחות הוא לא שלם עם ההוראה. נדמה לי שצריך להניף איזה דגל של איחוד ושל שליחות. לא הייתי אומר שצריכה להיות למורה הרגשת עליונות, אם כי בכמה וכמה מקומות יש לו יסוד להרגשת העליונות, כי באותן שנים שהוא למד יכול היה לעבוד בכל מקום אחר ולא עם ילדים. הבעיה שהמורה עומד

ד. קורן:

לפני כיתה, מעביד אותה וכל תלמיד הוא קוסמוס בפני עצמו, זהו עולם מלא. המורה עובד עם התלמידים, מחנך אותם ואת פריים איננו רואה, אלא רק כעבור שנים. המציאות הקיימת שהמורה עובד "בסלחמה" עם כיתה של תלמידים ועם כל אחד לחוד וגם אינו רואה מייד את הפרי, זו לא הרגשת עליונות, אך גם לא הרגשת נחיתות.

באשר לענין המשכורות והתנאים הסוציאליים: אני מוכן לתמוך בכל הדרישות שהועלו על-ידי נציגי הארגון ובשמע בענין זה גם את הסתדרות המורים. נראה לי שאנחנו, בתור ועדה של הכנסת, צריכים לדאוג גם לכלכלתו של המורה, אך בעיקר להרגשתו ולתחושת השליחות והייעוד שלו. כמוכן שאפשר להשוות את שכר המורים לשכר מהנדסים או רופאים ואפשר גם להשוותו עם שכר מורים בבתי-ספר יסודיים שלמדו שנה אחת פחות. כאשר היתה שביתה באל-על, ביקשו הטייסיים להשוות את שכרם לשכר הטייסיים בכל העולם ואז אמרו להם: תראו את המציאות שלנו, חייבת להיות התייחסות לא רק לבעלי מקצועות אחרים, אלא גם למורים מוסמכים המלמדים בכיתות של בית-הספר היסודי. אני תומך בדרישות השכר, אך מסתייג מההצמדה וההשוואה למקצועות אחרים. קיימת גם בעיה של גברים ונשים במקצוע. אני מכיר בתופעה הזאת, אנחנו חייבים להבטיח שלמשפחת מורה המלמד בבית-הספר היסודי, או בבית-הספר העל-יסודי, תהיה פרנסה בכבוד ושלא תזדקק כל כך לעבודות נוספות, כי העבודות הנוספות שוחקות את העבודה השוטפת בכיתה.

האם היית מציע סולם שכר של מפרנס ראשון ושני? היו"ר א. כץ:

ד. קורן: יודע אני כי עולה אני על גל חמור, אך אני בדעה שאם רוצים אנו למשוך גברים למקצוע ההוראה, איננו מתכווין להפטר מנשים, אך היות והן עוזבות מדי פעם בפעם את המקצוע לתקופה מסויימת - אנו רוצים אלמנט יציב יותר בבתי-הספר וגם מורים שיוכלו לצאת עם התלמידים לשירות לאומי. במשפחה שהבעל הוא מהנדס או רופא ואשתו מורה פרנסת המשפחה מסודרת בהחלט, אך יש גם מקרים שהמשכורת של האשה היא חלק חשוב כל כך בפרנסת המשפחה שלא אעז לפגוע בה. צריך להבטיח את שכרם של המורים ולשבת ולשוחח בנושא. הייתי קושר את שכר המורים העל-יסודיים קשר בל יינתק עם שכרם של מורים בכיתות אחרות ולא עם שכרם של עובדים במקצועות אחרים.

שמחתי מאוד לשמוע על ענין ההשתלמויות. נאמר פה כאילו לרעת המורה או לרעת המקצוע שהמורה חוזר על עצמו עשרים שנה. אני מרחם על מורה החוזר על עצמו עשרים שנה. מורה צריך ללמד מדי פעם כיתה אחרת, פעם כיתה נחשלים, פעם כיתה מתקדמת והוא יכול גם ללמוד מקצוע נוסף, אך אין הוא חייב לדרוך במקום ואסור שמורה יחזור על עצמו עשרים שנה, כי כמה אדם יכול ללעוס ולטחון ולשמוע את עצמו? יש ענין של פיתוח שיטות לימוד, אפשר לחקור נושא או שיטה. ידוע לי שבכמה וכמה מקצועות, ביוזמה ובטיפול של משרד החינוך, ישנן תכניות חדשות. עצם הענין שצריך ללמד בשיטה חדשה זה פותח גישה חדשה ויכול להביא שמחה רבה.

לסיכום: איננו מסתייג מדרישות השכר, אלא מענין ההצמדה למקצועות אחרים בלבד; בחירי המורים צריכים היו להתכנס ולהיוועץ בענין החדרת התודעה של שליחות וייעוד לתואר הזה.

ב. אליעד: מפגש זה הוא הזדמנות משמחת וחייב אני להודות שמאז שאני קרוב לנושא החינוך ידעתי שיש איזו שהיא אי התאמה במעמד המשכורות של המורים בארץ. יוסיף דעת יוסיף מכאוב, אולי גם גורלכם הוא שמי שנמצא קרוב לבעיות הכלכליות של מדינת-ישראל, בתנאים שאנו נתונים בהם, קשה לי להגיד שאדם אחראי לא יילחם לא על העלאת והשוואה למקצועות אחרים, אך מדוע לא להשתדל להוריד את הרמות הגבוהות לכיוון מטה מאשר להעלותם לכיוון מעלה? אנו לא מאמינים שנוצליח להוריד מטה את הרמות, אך אולי לפחות לשמור על איזו שהיא יציבות. עם כל אהדתי וכל הכרתי שיש לעשות משהו בענין המורים, בענין הרמה - ואי-אפשר להתעלם מכך - כמה שלא נרצה להתייחס לתחושת הייעוד ולתחושת היציבה, בכל זאת: אם אין קמח אין תורה. אם המורה אינו ברמה של סביבתו פוגע הדבר בלימודיו. מעמד היציבה שיש למורה בקיבוץ נותן לו את הסטטוס החברתי, אך בסביבה עירונית זה לא מספיק.

נ. אליעד:

אינני מקבל את הגישה של ספרנס ראשון ומפרנס שני. אם יש קורות נשואות שעוד עובדות האם גם אותן להוריד? - אני ירא מאוד מפני זה.

אין סכנה כזאת.

י. שריד:

מבחינת יחידת עבודה אחת אינני רואה גישה זו ואני מזהיר שלא ניכנס לענין

נ. אליעד:

זה.

דובר כאן נגד עבודה נוספת. רוצה אני לשאול את המטובים כאן: איזה אדם, אם הוא מהנדס, עורך-דין, אדריכל, או כל עובד אחר אינו עובד עבודה נוספת אם ברצונו לקיים את רמתו, או להעלותה? אינני רואה בכך כל מגרעת, ייתכן שאנו דוקא זקוקים לכך. מורה שיכול לחבר ספרים, מורה שיכול לתת שיעורים, או לעבוד שעות נוספות, אינני רואה את הסיכון בכך, אלא חושב אני שהוא יתרום יותר לחברה ויעלה את מעמד החברה. אנשים כאלה עובדים קשה מאוד. עורך-דין ממוצע המשתכר באופן ממוצע עובד 14 שעות, זוהי עבודה לא קלה, כך שאי אפשר לחשוב על כך. הם יכולים לתרום את תרומתם וזה יכול להיות פיצוי בתנאים שאנו נתונים בהם.

שאלתי את פרופ' קליינברגר: הייתכן

שאנחנו טועים בזה שאנחנו דורשים כל כך הרבה מהחינוך היסודי? והוא ענה לי: "השאלה מתקשרת בשאלה האם בכלל יש צורך אובייקטיבי, בנפרד משאלת הסטטוס, שהמורים בכיתות הנמוכות של בית-הספר היסודי יהיו בעלי קווליפיקציות פורמליות גבוהות יותר מאשר כיום, ואולי אפשר לומר שאפילו מה שמקובל כיום הוא יותר מדי? מדוע יש צורך בהשכלה על-תיכונית, כאשר עוד לפני עשרים-שלושים שנה הסתפקו בחלק גדול של העולם המערבי בהכשרת מורים ברמה תיכונית, בבית-ספר על-יסודי מקצועי למורים, שמא הפרזנו בכך שהעלינו את ההשכלה של המורה היסודי לרמה על-תיכונית, ועל אחת כמה וכמה נשאלת השאלה - האם יש צורך להעלות עוד יותר את הקווליפיקציות הפורמליות הדרושות?" כן אמר פרופ' קליינברגר כי במערכת החינוך של מדינת ישראל לא ניתנת למורה אותה מידה של הכרעה אוטונומית והמורה מוחזק במצב של לכל היותר טכנאי, זאת אומרת יש מי שמגדיר בשביל המורה את הבעיות, ויש מי שמכתיב לו דרכי הטיפול בכל סוג מוגדר של בעיות, בין שהבעיה נקראת הוראת החשבון, או הוראת העברית ובין שהבעיה היא - כיצד לקשט את המחברות בבית-הספר. פרופ' קליינברגר ציטט מחוזר מנכ"ל משרד החינוך: "בית הספר יעודד את השימוש במעטפות למחברות והתלמיד יקפיד על כך שהמעטפות תהיינה חלקות ולא יהיו עליהן ציורים וקישוטים..."; אם צריך להכתיב ל"טכנאי החינוך" את ההכרעות אפילו בשאלה אם מעטפת המחברת תהיה מקושטת או חלקה ואילו פסוקים צריך ללמוד בעל-פה מהתנ"ך ואיזה פרק בהסטוריה צריך ללמד, ואיזה ספור צריך לקרוא - אין כל טעם סביר לדרוש מהמורה שיהיה בעל השכלה אקדמאית. מר מרקוס העלה דרישה תואמת בנושא זה: מדוע לא משתפים את המורים מהשדה בבעיות של משרד החינוך? תמתי מאוד לשמוע את שאלתו ואני מצפה לתשובה ממשרד החינוך. המורים צריכים להיות שותפים והמעצבים הראשיים של כל תכניות הלימוד במדינת-ישראל. זו בעיה רצינית מאוד שבאמת הייתי רוצה שנפתח את הדו-שיח עליה.

ומכאן מגיע אני לנושא הסטטוס של המורה:

בתקופת היותי תלמיד היתה יראת כבוד למורים, כי המורים היוו חלק מהחיים הציבוריים של העיר טבריה, אם היו אלה אסיפות, שיעורים, הופעות תרבותיות, מפגשים וכו'. המורה היה המדריך, האוטוריטה ומכאן נבעה גם יראת הכבוד אליו. כיום המורה איננו שותף בחיי התרבות הציבוריים בערים באופן שגם המסגרת הזאת אינה מהווה לו את מקור הסטטוס וההשראה שהיא צריכה להיות את אחד המקורות הרציניים.

מר רוזן נאבק מאוד בוועדה שדנה

ברפורמה בחינוך על כך שהמורים בשכבות הביניים יהיו בעלי תואר אקדמאי ולא בעלי רמה אקדמאית. אני מבין שהוא לא הצליח במאבקו, אך כאשר המדובר הוא ברמה אקדמאית אין הכוונה שיהיה זה רק כיסוי, אלא באמת רמה אקדמאית. אני אתן את כל תמיכתי.

קראתי את התזכיר שהגשתם לנו ואני

מבקש את משרד החינוך: א) שיקבל את ההנחה שרמה אקדמאית פירושה תוכן ממשי של רמה אקדמאית ולא רק כיסוי על אפשרות של קבלת ב.א.;

ג. אליעד:

(ב) מה עושה משרד החינוך כדי להבטיח רמה אקדמאית אמיתית?

מה מצב המורים הערביים בתחום זה?

אינני רואה אתכם נציג של המורים הערביים. אני מבקש לדעת באיזו מידה קשורים אתם איתם, באיזו מידה יש לכם שיתוף פעולה והבנה הדדית? מה עושים אתם בתחום זה?

ד. אבירם:

רצוני להתייחס לדבריה של חברת-הכנסת

פינברג-סרני שאיננה נוכחת בישיבה, אך

אמרה שתקרא את הפרוטוקול. היא הזכירה את חברי מרקום שלא דיבר על בעיות השכר. כל הדברים שנאמרו על ידינו יכלו להאמר על-ידי אדם אחד, אלא שחילקנו את הדברים לארבעה חלקים וכך דיבר על נושא אחד. אצלנו זו שרשרת אחת. אנו רוצים לראות את האמת אפילו אם היא אמת לא סימפטית, אך היא כזאת. אפילו אתם הזדעזעתם בפעם האחרונה כאשר ציינת בפניכם את משכורתו של מורה בוגר אוניברסיטה מתחיל. ידועים לי שכרם של מורים בצרפת, אך התייחסתי לשכר המשולם לאקדמאים אחרים במדינת ישראל, כגון: מהנדסים ומשפטנים שונים. טבלת ההשוואה בין שכר המורים לבין אקדמאים אחרים המונחת לפניכם היא טבלה רשמית ואי-אפשר להכחיש.

כאשר מדברים על בעיות חינוך אי-אפשר

להפריד מהם את בעיות השכר. כאשר מורה, בוגר אוניברסיטה, בא ללמד ורואה שחסר הדבר האלמנטרי - השכר - הוא לא יוכל ללמד. בחורים הלומדים הנראה חושבים גם על השכר. כאשר מדברים אנו על בעיות היסוד - ענין השעות הנוספות - הצרה היא שהמורה עלבד שעות נוספות כדי להשלים מה שאקדמאי אחר מקבל ללא עבודה נוספת. המורים עובדים שעות נוספות כדי להשלים את החסר ולא כדי לשאוף ליותר.

חברת-הכנסת פינברג-סרני אמרה כי אינה

אוהבת את המלה "מורה", אלא את המלה "מחנך". אישית, מעדיף אני את המלה "מורה" על-פני "מחנך". כאשר אומרים אנו "מחנך" אנו מנתקים את עצמנו מהמציאות ונשארת מלה ללא תוכן. אינני מתאר לי מורה שאינו מחנך. המושגים "מורה" ו"מחנך" הם בעצם זהים. אינני יכול להגיד את המלה "מחנך" מופשטת ללא "מורה". אם נשאיר רק את המושג "מחנך" נשאר מעט מאוד.

לדבריו של חבר-הכנסת קורן: אף אחד

אינו מכחיש שיכולים להיות, או ישנם, בהתיישבות העובדת מורים בחסר עליון ללא תואר אקדמאי. הייתי שואל את חבר-הכנסת קורן האם היה מסכים לאותה הגדרה לגבי מהנדס או רופא? יש מהנדס ללא תואר אקדמאי הבונה בניינים יפים מאוד. אם היינו רוצים להפריד בין בעל תואר אקדמאי לבין חסר תואר אקדמאי היינו יכולים להוכיח מדוע חייב הוא להיות בוגר אוניברסיטה, ולא היה זה כל כך פשוט. מזמן כבר לא מתורכחים על העובדה שמורה המלמד בבית-ספר תיכון חייב לסיים לימודיו באוניברסיטה. בבית-הספר העל-יסודיים מתקבלים אף מורים שאינם אקדמאים וזאת מחוסר ברירה. שאיפת המורים צריכה להיות לתואר אקדמאי. האם באמת קיימת שאיפה כזאת שכל המורים יהיו אקדמאים, או שהשאיפה היא שמורה המלמד בבית-הספר העל-יסודי בלבד צריך להיות אקדמאי?

חבר-הכנסת קורן שאל מדוע להצמד

לאקדמאים אחרים? - הסיבה היא שאנחנו למדנו יחד עם רופאים ומהנדסים, ישבנו על אותו ספסל באוניברסיטה ולפעמים אפילו שנה יותר ואיננו רואים שום סיבה מדוע לא להצמד לקולגים שאיתם למדנו. אנחנו חושבים גם על אלה שיבואו אחרינו, איננו רואים אותם, כי בכל דרך שנרצה לשכנע את הנוער לא נצליח לשכנע אותו. בחור מסיים את בית-הספר העל-יסודי בגיל 18, מסיים את שירותו בצבא בגיל 21, ובגיל 25 מסיים את לימודיו באוניברסיטה ומייד חושב על פרנסת המשפחה. הטבלה שהמצאתי לכם תוכיח זאת. להתעלם מבעיות השכר פירוש הדבר לא לראות את הבעיה הזאת, כאילו יש מכשירים ומורים ללא כיתה. לא נוכל להינתק מבעיות אלה, צריך לראות את המציאות כפי שהיא.

לדבריו של חבר-הכנסת אליעד: מורה צריך

להיות שותף לחיים הציבוריים, הדבר רצוי מאוד וזו השאיפה שלי.

ר. אבירם:

שמעתם לא רק על בעיות השכר, אלא גם על הכשרת מורים שארגוננו רואה בה את מטרתו. הארגון אינו קיים רק בגלל בעיות שכר, אנו פועלים בכל קומפלקס הבעיות. אנו רואים את המורים יום יום, שומעים את תלונותיהם ובעיותיהם ואיננו יכולים להנתק מבעיית השכר; לכן מוצא אני לנכון לדבר על כך. עד אשר לא נפתור את בעיית השכר לא נוכל לדבר על דרישות אחרות מהמורים. ניתן למורים להתפרנס בכבוד מעבודת ההוראה ואז נוכל לבוא אליהם עם כל הדרישות הפדגוגיות בנושא.

א. שמעוני:

אני אמשיך בקו שהתחיל בו חברי אבירם. עומדים אנו כעת בתקופה שונה לגמרי מאותן תקופות שהתרגלנו אליהן מאז תחילת היישוב בארץ. צרכי החיים מתייבשים לנו דברים אחרים, לדוגמה: כיום, כאשר מדברים אנו על אפשרות של פיתוח כלכלי של הארץ מדברים אנו על תעשיות עתירות מדע. הגורם המחירי הגדול ביותר הוא הידע, היכולת והנסיון שמעניק העובד המאומן למוצר שאותו הוא מייצר; עוד לפני 30 שנה מדדנו את עוצמתנו הכלכלית במה שיכולים אנו להוציא מהאדמה: חיטה, או שעורה; עתה יכולות מדינות להעלות את רמתן הכלכלית לדרגה גבוהה מאוד אם הן מנצלות את כוח האדם העומד לרשותן. נוכחנו לדעת שכוח האדם שלנו, לא רק הפוטנציאל הרוחני אלא הפוטנציאל הכלכלי והבטחוני, הוא הגדול ביותר שיש לנו. השאלה היא מה עושים אנו כדי להפוך את הפוטנציאל הזה מהכוח אל הפועל.

לענין המורה והמחנך: מושגים אלה

נוצרו באופן מלאכותי ומשפיעים עלינו גם כיום, כי בזמנו אמרו שסחנך זה משהו ומורה זה דבר פחות ערך והקימו בתי חינוך לילדי עובדים. לצערי, ברבים מהמוסדות האלה נדחקה ההוראה לטובתו של החינוך. החינוך הוא חשוב, אך לא ידעו כי ההוראה חשובה לא פחות ולא ידעו שיש לחנך גם דרך ההוראה ולא רק חינוך לשמו. חלק מחברי שלמדו בבתי-הספר לחינוך הפסידו שנה וצריכים היו לעבור שוב בחיבות. אין החינוך וההוראה תרתי דסתרי, אלא תרתי דאחד. שר החינוך לשעבר, מר ארן, השיב בפירוש כתשובה למתווכחים כי אינו יודע מה פירושו של חינוך בעלמא, אלא חינוך דרך ההוראה ומי שלא מחנך דרך ההוראה הוא אינו מחנך. אנחנו מזלזלים בכוחה של ההוראה. חייבים ללמד ולחנך את הנער דרך ההוראה ודרך הלימוד. כיצד נלמד לימוד ראוי לשמו? - תלמיד צריך להמשיך לימודיו באוניברסיטה ולא להתחיל לימודיו באוניברסיטה, כמו שרוצה אני שתלמיד ימשיך לימודיו בבית-הספר התיכון ולא יתחיל לימודיו שם. כיצד יוכל התלמיד ללמוד באוניברסיטה אם לא למד כראוי בבית-הספר העל-יסודי?

רצוני להדגיש את ענין התואר האקדמאי:

שום דמה אקדמאית לא תמלא את מקום התואר האקדמאי. מסתבר שתכנית הקורסים לרמה אקדמאית היא ברמה אחרת לגמרי. בתזכיר שהגשנו לחברי הוועדה הדגשנו זאת.

באשר לבעיות השכר: הזמיר אינו יכול

לשיר ללא התולע; כך גם המורה - המורה חייב להתפרנס כדי שיוכל ללמד. נאמר: אשריו של מי שהוא בשם ואוי לו למי שהוא בורסקאי, אך העולם אינו יכול להתקיים בלי זה.

אחרי-כן - ח.ב.

לפני-כן ג.ר.

א. שמעוני:

אשר לנכרים שנאמרו על כך שאם המורה חוזר על עצמו עשרים שנה הוא אינו מורה, גם דברים אלה אינם בטוחים כל כך. אני רוצה לבדוק מה פירוש הדבר שמורה חוזר על עצמו עשרים שנה. למעשה המבחן של המורה בכיתה הוא באיזו מידה מקבלת הכיתה את דבריו, ואנו שוכחים שמורה זה חוזר על דבריו כל פעם בפני כיתה אחרת ובפני תלמידים אחרים. אם כן, אפילו - ואני רוצה להביא כאן דוגמה אבסורדית - היה שם תקליט במקומו, לתלמיד היו אלה דברים חדשים, אם כי למורה היה הדבר משעמם. לכן יכול להיות שהמורה הוא מצויין ושהמבקר בכיתה רואה שהתלמידים נהנים ומשתתפים ובכל זאת כשהוא שואל את המורה משיב לו זה האחרון שהוא לא שותף לאותה שמחה, כי אותם דברים אמר כבר לפני שנה-שנתיים-שלוש. העובדה היא שהציבור בו בא המורה אינו יודע שהדברים כבר נאמרו. המורה חייב להשתלם וגם להשתחרר פעם מביית-הספר כדי לקבל זקודת מבט חדשה על הדברים. אני נמצא כעת בשנת השתלמות ורק עכשיו אני רואה עד כמה לא חידשתי בכל שנות ההוראה גם כשחשבתי שאני מחדש ידיעות. כשאני נמצא מחוץ לביית-הספר הדבר שונה וזה גם משפיע על הרעיון.

שעות נוספות - זו דריכה על המקום כדי למלא חסר במשכורת ולא כדי למלא חסר בידיעות. לפעמים המורה הטוב מתקבל בסדר בכיתה ורק הוא יודע עד כמה הוא הולך ומתנוון. לא תמיד ניתנים לו התנאים להכשיר את עצמו ולהוציא לפועל כל אשר ביכולתו לתת.

אשר לשליחות וייעוד, אלה דברים טובים מאוד, אך איני יודע מדוע כשמדברים על שליחות ושכר מעמידים את שני הדברים כתרתי דסתרי. הרי גם שליח צריך להתפרנס, וכדי שהשליחות תהיה ברמה גאותה צריך לתת לו אפשרות. נדמה לי שהטבלה שהכנו כאן פוקחת עיניים. מה אנו דורשים סוף סוף? הנקודה הקובעת היא שבשכר כגון זה לא יבוא אף אדם להוראה. בשכר של 597 לירות ברוטו לא יבוא שום בוגר אוניברסיטה לעסוק בהוראה. זה צריך להיות ברור לנו.

הי"ו"ר א. כץ: תודה רבה.

רשות הדיבור למר מרקוס.

א. מרקוס: לדברי חבר-הכנסת קורן שהעלה את דמות המורה בקיבוץ מול דמות המורה בעיר. אני התנסיתי בכך. אם היה חבר-הכנסת קורן בודק באפיקים, בגוון או בגשר הזיו בו הוא חי, את הרמה המסוצעת של השכר למפרנס משפחה בקיבוץ ומשווה אותה לשכר ההתחלתי של מורה, היה רואה הפרש גדול מאוד. עקב צורת החיים בקיבוץ יש מעלה גדולה לכך שהמורה משוחרר מהתלות היום יומית במשכורתו והוא יכול להתמסר לעבודתו החינוכית. נוסף לכך אחד או שניים מהתנאים, שד"ר לם דיבר עליהם בוועדה ובעקבותיו גם סגן שר החינוך, ואלה יוקרה וסמכות, הם שונים אצל המורה בקיבוץ. החברה בה חי המורה נקבעת על-ידי עבודתו, ותרומתו וסמכותו הן בכך שהוא לא משועבד לתכניות לימודים צנטרליסטיות המכוונות לקבלת תעודה מסויימת, אלא בכך שהוא מסוגל, בהתאם ליכולתו ולהכשרתו, להקנות תכנים וערכים.

באותה הזדמנות בה נאמרו דברים חשובים על יוקרה וסמכות כמרכיבים עיקריים, האמת היא שכאשר הציגו חברי את הנקודה הזאת היתה הדגשה על הגמול החומרי, כי בחברה שלנו יש קורלציה גבוהה בין השכר ובין היוקרה. רצוני לומר שאותו רעיון, האומר כי עקב המצב הבטחוני-הכלכלי צריך לצמצם את דרגת השכר של עובדים אחרים בתחום האקדמי כדי שלא יהיה אותו פער, הוא רעיון אוטופי, כפי שמסופר על רבי חנינא בן דוסא, היינו שמן השמים נותנים אך אין נוטלים, ובאותו סיפור מפורסם בתענית יש יוצא מן הכלל, אולם היוצא מן הכלל אינו בא אלא להדגיש את הכלל. אנחנו חייבים לחשוב על זה שמבחינה בטחונית מדגישים כל הזמן כי יתרונו של זה"ל בכך שאנשים מסוגלים להיקלט במסגרות הדורשות ידע טכני ויישום מהיר, ואחד המכשירים המרכזיים המביאים את האנשים לכך הוא בית-הספר על כל שלביו, היסודי והתיכון. צריך-למצוא דרך למשוך את הסטודנט המוכשר גם במדעי הטבע, שמתכוון ללכת לבית-חרושת כדי להיות שם יועץ כלכלי או לעסוק במקצועות אחרים. נוכל למשוך אותו אם נאמר לו שבאותה מידה של כבוד הוא יוכל להתפרנס במקצוע ההוראה ושמקצוע זה יכול לתת לו גם דבר מה נוסף - הסיפוק וההתמודדות היום יומית עם בעיות החינוך. זה יכול להיות אתגר וערך מוכן היכול למשוך סטודנטים טובים ואנשים עם פוטנציאל. אולם אם יאמר לו שהוא יהיה

א. מרקוס:

ברמה הרבה יותר פחותה מאשר אדם שסיים קורס מקצועי אחד או קורס דו-שנתי - ערכנו השוואה עם המכרזים של טכנאי דואר שסיימו כיתה י', ומסתבר שאותו טכנאי מקבל שכר גבוה יותר מאשר מורה שיש לו תואר בי.אי. אחרי ארבע שנות לימודיו - לא נוכל למשוך אותו.

לענין התואר האקדמאי - אישיותו של המורה קובעת מעבר לכל, אך צריכים להיזהר מלהסיק מסקנה הפוכה. ד"ר למ אמר דברים חשובים על מה שצריך לדרוש מהמורה מעבר ל- subject matter. לנוכח האתגרים שבפניהם עומד כיום המורה הוא חייב לקבל הכשרה כזאת שתאפשר לו להתמודד עם הבעיות - הוא עומד לפני ילדים שהגורל קיפח אותם, ולצערנו זה כמחצית הילדים בישראל. צריך שהמורה יהיה מסוגל לפתח עירנות פוליטית ולא להיכנס לציניות בכל הקשור לבעיות השעה, ואת זה צריך לעשות ביתר העסקה בשנה הנוספת הניתנת למורה ולשנות את דרכי העבודה. אולם על סמך זה שיש ארבעה, עשרה או מאה מורים נהדרים שאינם אקדמאים - ויכולתי לקוסיף שמות על שמו של דוד ברש - אני חושש שזו סכנה להסיק מסקנה כוללת, כי לא נראה לי שיש קורלציה בין זה לבין זה. אולם אני סבור שצריך לפתח את אישיות המורה על בסיס השכלתו האקדמאית. הוזכר כאן המאמר של ד"ר כספי. אפשר להחזיק כיתה בצורה נפלאה באמצעות קשר אמוציונלי, אך לא להקנות לה את הכלים להתמודדות עם הבעיות, שבשנות ה-70 חייב התלמיד, במיוחד במדינת ישראל, להתמודד אתן.

ב. אליעד: האם זאת לא התפרצות לדלת פתוחה? האם יש לכם ויכוח כזה עם משרד החינוך והתרבות?

א. רוזאל-נאור: ודאי שיש להם ויכוח עם משרד החינוך והתרבות ועם העתונות. הם עונים כל הזמן על טענות שהושמעו כלפיהם.

ג. אליעד: אני מדבר על התואר האקדמאי.

א. טרזנס: חבל שחבר-הכנסת לוין יצא, כי רציתי לצטט אותו. הוא דיבר על גנן מוסחה, ובעקבות דבריו התייחס ד"ר למ למומחיות בנושא ההוראה המחייבת תואר אקדמאי ולמומחיות במישור השני של סיפול אישי בילד כילד העומד בפני עצמו.

אשר לשותפות בוועדות המשרד, הדגשתי בפעם הקודמת שאין הכוונה לוועדות המספלות בפרקי לימוד, אלא לוועדות הקובעות מדיניות. נאמר שהרפורמה משנה את כל מערכת החינוך בישראל, וברצוני לדעת מדוע לא יוכלו המורים לשבת בדעה מיעוצת בוועדות הקובעות את הקווים. אני מדדיע בצורה בהירה ביותר שלא אני ולא אחד מחברי כאן אינם גושנים בדעה מיעוצת בוועדות הקובעות את מדיניות המשרד לגבי הרפורמה. אנו יושבים בדיונים שותפים בעקבות החלטה שהתקבלה שאנו מביאים את טיעונינו ושומעים תשובה, ובזה זה מסתיים. לכך איני קורא שותפות.

נקודה אחרונה - אני רואה חשיבות עצומה במה שנאמר כאן על המורה האוטונומי. אני חושב, שאם מדברים על אתגר ועל שינוי מתוך רצון להעלות את יוקרת המורה, צריכים אנו לשאוף להרבה יותר אפשרויות ביסודי גם לגבי סבחר בתכניות הלימודים וגם לגבי השארת זמן פנוי למורה במקום דחיסות כדי לאפשר לו לפתח שיחה על הדברים הקרובים לו והלוחצים על חצי-כיו-תלמידיו. אני סבור שאנו צריכים להשתחרר, בוודאי בשלב ההוראה העל-יסודי - מעודף צנטרליזם ומעודף תכנון מלמעלה ולחתור לכך שינתן למורה לבטא את אישיותו באמצעות ההוראה. ברור לי שהדבר מתקשר קשר אמיץ לראיית המורה כאוטונומי וכמגיב בשלבי הכנת כל התכניות החדשות שהמשרד מתכנן.

היור' א. כץ: תודה רבה. רשות הדיבור למר הרצוג.

א. הרצוג: ברצוני להתייחס למשפט אחד שאמר חבר-הכנסת קורן. הוא אמר כי מורה בספינר היודע את החומר שווה כן וכך, ואני חושב שהוא יצא מנקודת מוצא מוטעית לגמרי, כי הוא הדגיש את ידיעת החומר. האם אנחנו כמורים צריכים רק לדעת את החומר; האם אנחנו כאנשים משכילים צריכים רק לדעת את החומר ולדרוש מהתלמידים שלנו לדעת חומר בלבד? התשובה היא שלילית בהחלט. אנו צריכים

א. הרצוג:

לדעת לפתח אצל התלמיד את כושר המחשבה ועיבוד האינפורמציה שהוא מקבל. איננו צריכים לדרוש ממנו אך ורק את ידיעת החומר. בגלל זה אנו שמים דגש רב כל כך שבבית-הספר העל-יסודי יהיה המורה בעל תואר אקדמאי, שהרי את הדברים הללו - פיתוח כושר המחשבה ועיבוד האינפורמציה וכדומה - יוכל המורה להשיג רק במוסד להשכלה גבוהה, ושום קורס לא יקנה לו אותם. קורסים יכולים להקנות למורה ידיעות או חומר מסויים, שייתכן כי הוא יכול לרכוש אותם בעצמו, וכאן מתייחס אני לקורסים של חטיבת הביניים ועל כך יש לנו ויכוחים בלי סוף.

נקודה שניה - הוזכר כאן גם ענין ההרגשה של שליחות, ייעוד וכדומה. הייתי אומר שזה מושג לא כל כך ברור. מקובל מאוד לדבר על כך שהמורה צריך להיות בעל ייעוד, שליחות וכדומה, ואני רוצה לשאול את חברי ~~הכנסת~~ ~~הבבדלים~~ באיזה מקצוע לא גרושה שליחות. דעתי היא שאנו מגזימים יותר מדי בשימוש במשפט זה ועל-ידו כף מנסיים לפעמים, כפי שאמר חברי שמעוני, להעמיד את זה במקום דברים קונקרטיים כך שלא נצטרך לתת תשובה לדברים קונקרטיים.

ב. אליעד: זה לא נכון.

א. הרצוג:

הערה נוספת לחבר-הכנסת קורן שהתייחס לדברי מהפעם הקודמת. אמרתי שיש צורך לאפשר למורה קידום וגיוון בתפקיד שלו וטענתי שבמשך עשרים שנה עושה המורה פעולה אחת שהיא די חד-גונית. תפסה אותי במלים אלה גם חברת-הכנסת סירני אשר אמרה שכל ילד וכל כיתה זה עולם בפני עצמו. זה נכון. לא חשבתי אף לרגע שאין זה כך. כל ילד, כל כיתה, כל מחזור זה עולם בפני עצמו, ויש השתלמות עצמאית של המורה, גישה חדשה של המורה לחומר לאחר ההשתלמות ולאחר שרכש נסיון בחיים. כל זה נכון, אך לדעתי אין זה מוריד מהדרישה שלנו לשנות את מערכת תפקידיו של המורה, כי בסופו של דבר התפקיד נשאר אותו תפקיד והרבה דברים הופכים לשגרה, כי אם תאמרו שיש בכל ילד, בכל כיתה ובכל מחזור משהו חדש, הרי אפשר גם לומר שבכל כיתה ובכל מחזור יש משהו משותף. בצורה לא מדויקת אפשר לומר כי 80% מהדברים חוזרים ורק 20% משתנים. התפקיד הוא בסופו של דבר אותו תפקיד, ואני מבקש מאוד מחברי הוועדה לתת את דעתם לנושא זה שנראה לנו כחשוב מאוד.

לחבר-הכנסת אליעד - בשיחה הקודמת לא באנו למעשה בתביעות, כי זה לא הפורום לתבוע תביעות פרופסיונליות. מה שניסינו לעשות הוא ניתוח של מצב, ובניתוח זה נגענו כמובן בנקודות רבות מתוך זווית ראייה מסויימת. היו הערות של חברי הכנסת שאנו נראים כארגון פרופסיונלי או שהתקבל רושם זה, או שהיתה כאן, כפי שאמר חבר-הכנסת קורן, איזו רוח נכאים. זה לא כך. ניסינו לגשת לדברים מנקודת מבט זו של המעמד והסטטוס של המורה. לו היה מדובר בהכשרה וקידום, היינו יכולים לתת הרצאות שלימות בצורה אחרת לגמרי, אך לא עשינו זאת, כי זה לא היה דיון מקיף בשאלות של השתלמות ובעיות שונות של חינוך אלא זה היה דיון מצומצם מתוך זווית ראייה מסויימת - כיצד משפיעים הדברים על הסטטוס של המורה. ואם באים אלינו ואומרים לנו: רבותי, לא כך צריך להיות, אלא המורה צריך לדאוג לכך שהסטטוס שלו יהיה גבוה בגלל דברים אלה או בגלל מעשים או מחדלים אחרים שלו, זה ייתכן וזה גבון. אך אנחנו למעשה צילמנו צילום של החברה כפי שהיא קיימת כיום בישראל. וכפי שהיא רואה את הדברים. ייתכן שהחברה רואה את הדברים בצורה לא מוצדקת, אבל יש עובדות מסויימות. אם אמרתי שבמשך עשרים שנה ממלא המורה תפקיד מסויים, הרי זה לא רק מפני שאני חושב כך, אלא גם מפני שכך זה משתמע משיחות עם מורים. כשנפגשים עם מורה בן 40+ שומעים טענה זו בדרך-כלל, וזה צילום של מצב.

ברצוני להתייחס גם להערה של חברת-הכנסת סירני, שדיברנו כל הזמן על מורים ולא על מחנכים. אני חושב שיש כאן ענין של טרמינולוגיה. כשחברת-הכנסת סירני מדברת על מחנך היא מבינה שמחנך הוא מורה. ברור לי שהיא אינה מנתקת את החינוך מההוראה כשהיא מדברת על מחנך, וכשאני מדבר על מורה זה ברור לי שהוא גם מחנך, ואין לראות בזה כאילו יוצאים אנו מגישות שונות לגמרי ואיננו שמים דגש על החינוך. זה בוודאי שלא.

הנ"ר א. כץ:

חברי הוועדה רוצים לערוך מחזור שלישי של שאלות, ואחר-כך ישיבו מר אבירם והאחרים.

ג. אליעד:

נדמה לי - איני אומר זאת בוודאות - שלמשפטנים המסיימים שבע שנים (תמעט שאין משפטן בפחות מגיל 27) יש דרגה התחלתית ע"ה. אמנם המשפטן נשאר בדרגה זו תקופה קצרה, אך הוא אינו מתחיל בדרגה ד'. אני מבקש לבדוק זאת, כי לי נראה קצת מוגזם שמשפטן מתחיל יש לו כבר שכר של 900 לירות.

תסכימו אתי שמורה שיש לו תואר בי.איי. לומד ארבע שנים בעוד ששנות הכשרתו של משפטן הן שבע. משפטן אינו יכול להתחיל לעבוד לפני שהוא מסיים את הסטאג', בעוד שמורה יכול להתחיל ללמד עוד בזמן שהוא לומד לקראת תואר ה-בי.איי. את זאת לא יוכל לעשות משפטן וגם לא מהנדס.

היו"ר א. כץ:

המשפטן יכול לעבוד כפקיד.

ג. אליעד:

האם מורה מתחיל בעל תואר אס.איי. יש לו מעמד גבוה יותר בתוקף התפקיד? ייתכן שמבחינת השכר יש לו מעמד יותר גבוה, אך שאלתי מכוונת למעמד גבוה בתוקף התפקיד.

א. רוזיאל-נאור:

לכל היותר הוא מלמד בכיתה גבוהה יותר.

ג. אבירם:

התשובה היא כפי שהיא כתובה כאן. אין לו שום דבר יותר.

ג. אליעד:

לא מצאתי בטבלה את השכר לבעל תואר בי.אס.סי.

ג. אבירם:

זה 100 לירות פחות. מה... .

ג. אליעד:

אם כן, מורה בעל תואר בי.אס.סי. הוא כמו משפטן מתחיל. כאן אני מתווכח אתכם, כי מדוע לא יהיו שעות עבודה רבות יותר ואז תהיה המשכורת יותר גבוהה? משפטן עובד בכל זאת שמונה שעות ואין משפטן שאינו קורא ואינו משתלם בבית.

א. רוזיאל-נאור:

ומורה אינו קורא?

ז. הרטון:

קודם כל רצוני לומר מלה אחת בענין התואר האקדמאי. אני חושבת שאנו טועים אם אנו רואים ענין זה כדפיניטיבי. כשקיבלתי את התואר באוניברסיטה וקיבלתי את עבודתי הראשונה, קיבלתי את העבודה בגלל שהיה לי תואר אקדמאי, ואמרו שזו הוכחה שזה נתן לי את ההכוונה איך לחשוב ואיך להגיע לחומר, ולא היה כל כך חשוב מה למדתי, אלא היתה חשובה יותר ההכוונה לקראת היכולת לגשת לתפקיד. נכון שיש נושאים טכניים, טכנולוגיים, מדעיים בהם צריך לקבל את התואר, אך זה לא סוף פסוק. על-ידי קבלת התואר אני חושבת שהאדם מקבל את היידע על מה שהוא אינו יודע, וזה צריך לשמש לו אתגר להמשיך ללמוד, וזה בוודאי חל על מורה.

שנית, נכון הדבר שהגישה לתואר אקדמאי למורה תלויה לא מעט במעמד בית-הספר לחינוך באוניברסיטה, ואין ספק שיש לעשות לא מעט כדי להרים את קרנה של המדרשה למורים בתוך האוניברסיטה, ואני מבינה שנוקטים צעדים כדי להגיע למצב שתקבל יותר על הדעת מבחינת הסטטוס של חינוך המורה בתוך האוניברסיטה.

עכשיו אני מגיעה לענין פרגמטי יותר, אך בכל זאת חשוב. נאמרו מספר דברים על ענין הייעוד והשליחות וכו'. איננו המדינה היחידה בעולם שיש בה בעייה של שכר המורה, של הפמיניזציה של המקצוע. בארצות-הברית ובאנגליה קיים אותו המצב. אולם לעצם הענין, מי שבוחר להיות מורה, אם אמנם הוא בוחר בזה, עושה זאת כי הוא רוצה להיות מורה וכי הוא רואה בזה אתגר. הוא מקבל על עצמו מין התחייבות ציבורית, ואפשר לקחת רופא לדוגמה. יש רופאים המוכנים לעבוד בשכר בבית-חולים, ויש רופאים הרוצים לעסוק בפרקטיקה פרטית, כי מעניינת אותם המשכורת החודשית ואולי לא כל כך תוכן העבודה. תוכן העבודה בבית-חולים דורש לעתים קרובות יותר עבודה, והרופא יוצא לתפקיד ציבורי חשוב ביותר וזה נותן לו סיפוק. התרוסה והסיפוק האישי באים לכסות את ההבדל בין משכורת של רופא פרטי לבין משכורת של רופא בבית חולים.

ז. הרמן:

שמענו כאן את ארבעת הנציגים ובכל זאת נשאר הרושם שקיימת דאגה רצינית ביותר - ואני מבינה את זה - לענין השכר. נכון שיש לעשות את המקסימום בנדון, אך אנחנו צריכים להיות גם פרגמטיים. יש מאות ואלפי מורים במדינה, ושום מדינה בעולם אינה יכולה לדאוג לכך ששכר המורה יהיה מעל למקסימום שהיא יכולה לאפשר לעצמה לתת. ברור לי שצריכים לשפר מה שיש, אך עד גבול מסויים. זה בכל זאת כסף של המדינה ולא כסף מסקורות פרטיים, ואי-אפשר להבטיח שהשכר של המורה יהיה בין המשכורות הגבוהות ביותר. אם מישהו מעוניין בשכר גבוה, אולי מוטב שלא יבחר במקצוע ההוראה. לו הייתי סטודנטית באוניברסיטה והייתי שומעת על הפעילויות של ארגוני המורים, אני מתארת לי שהייתי קצת סיוואשת, כי הם חוזרים כל הזמן על כך, גם כלפי הציבור, שהשכר נמוך, שהעבודה משעממת, שאין אתגר ושהמקצוע דורש הרבה מאוד התמסרות, כאילו העול של המורה עולה על העול של אנשים במקצועות אחרים. כלומר, הייתי שואלת את עצמי למה לי להיכנס למקצוע זה אם המצב כל כך קשה.

ש. לוי: אולי אפשר להטיק מסקנה אחרת.

ז. הרמן: נראה לי שמה שנעשה בתוך הציבור ודאי שלא הוסיף למעמד של המורה.

ברצינות דבר אחרון - אני מתארת לי שאף אחד מחברי הוועדה לא לקח/את דבריו של חבר-הכנסת קורן בקשר לעבודת האשה. ברור לחלוטין שאם אשה בוחרת להיות מורה צריכים לבחון אותה רק על סמך השאלה אם היא מורה טובה ואם היא מבצעת את עבודתה בסדר. ברור לחלוטין שאין כאן כאילו אזרחות מסדרגה שניה בקשר לענין ההוראה.

מ. אביזוהר: הערה פרלימטרית - ענין השכר הוא אקדמאי מפני שבשנוע שעבר התקבלה בהצבעה בכנסת מדיניות מסויימת של שר האוצר. אמנם לא הצבעתי בעד זה, אך הרוב הצביע בעד זה, ולכן איני חושב שתעלה על הפרק שאלת התוספת. אולם מדוע לא הוצאו מורים שאין להם תואר בי. איי.?

ג. מועדי: ברצוני לעורר שאלה שאיני יודע אם החברים כאן יוכלו לעזור בה. כוונתי לבעיית המגזר הערבי השונה מבעיות המגזר היהודי. יש הרבה מורים שנתמנו כמורים בסיום כיבה יב' או אף פחות מכיתה יב'. מורים אלה מסלאים זה כבר תקופה ארוכה תפקיד בהוראה; אך הם עדיין לא קיבלו הסמכה. מורים אלה גם אינם דואגים להוראה וכל מה שמעניין אותם הוא לחכות לסוף החודש כדי לקבל את השכר. יש מורים המלמדים את התלמידים בדרך השלילה. עד כדי כך שכאשר מסיים התלמיד את לימודיו נראה כאילו הוא קנה את לימודיו מחוץ לישראל ולא בישראל. מורים אלה מלמדים אותם ברמז ועל דרך השלילה, ובסופו של דבר נראה כאילו קנו תלמידים אלה את לימודיהם מחוץ לישראל ולא בישראל עצמה. המורים מרגישים עצמם כאילו היו עצמאיים. כעבור תקופת הוראה של חמש שנים מרגיש המורה שאין השלטונות יכולים להעביר אותו מתפקידו או לפטר. המורה אינו רואה עצמו קשור למשרד החינוך, למפקח וכן הלאה.

לכן אני אומר שצריך לשפר את התנאים של המורים ולתת להם שכר גבוה יותר, אם כי דבר זה מכביד יותר על המדינה, כי בדרך זו יוכל המורה ללמד את הדור הצעיר בדרך חיובית. צריך גם שיהיה השגחה ופיקוח מטעם משרד החינוך, הן מבחינת ההתנהגות של המורה והן מבחינת היסודות שלו. ייתכן שהחברים כאן אינם חיים במגזר הערבי, אך אני חי במגזר זה ואני יודע את המצב בו. הזמן קצר ואיני יכול לפרט את דברי, אך היו מקרים בהם רצו מורים לכוון את התלמידים בדרך שונה מכפי שהיא צריכה להיות, ואף היו מקרים שהעמידו מורים למשפט צבאי כתוצאה מהתנהגות זו. לכן אני אומר שמשרד החינוך צריך לפקח על מורים אלה ולתת למורים את השכר הטוב. כך ירגיש המורה שהוא קשור למשרד החינוך ושהוא מקבל משכורת כדי להקנות את היידע הדרוש. בדרך זו יכולים אנו להכשיר מורים שיוכלו להקנות יידע טוב לדור הצעיר. אנו מרגישים כאן שבמשך הזמן דווקא המשכילים הולכים בדרך השלילה.

א. רוזיאל-נאור: נראה לי שלכל הדברים שנאמרו עד כה יש משמעות פנימית ויש משמעות חיצונית. המשמעות החיצונית היא זו שנקודת המוצא של כל מה שמענו כאן היא הדאגה להשוואת רמת השכר ותכליתם של כל הדברים שנאמרו היא העלאת רמת השכר. והלא

א. רזיאל-נאור:

לא לכך אתם מתכוונים למעשה. אולם בכל הטיעונים שנשמעו כאן ושנשמעים מעל במות אחרות ובהזדמנויות אחרות ובעתונות מתקבלת מן הדמית כזאת, מין דמות כזאת כאילו זה המוקד של כל הענין, ואני חושבת שזה - בדיוק זה - הוא הגורם למצב בו אנו נמצאים. אני בהחלט מסכימה שעבודתו של המורה קשה יותר מאשר עבודתו של משפטן אף-על-פי שאיני משפטנית.

את מורה.

ג. אליעד:

א. רזיאל-נאור:

פשוט מאוד - כשמשפטן הולך הכיתה אחרי יום עבודה ולוקח אתו ערימה של תיקים, הוא מתמודד עם החומר המת, והחומר המת נתון לשליטתו - הוא רוצה, הוא יושב לעבוד עד 3.00 בלילה; הוא רוצה, הוא פותח עוד ספר. אך כשמורה ניצב בכיתה אפילו שעה אחת ביום הוא מתמודד בדיוק עם החומר החי, ואז כמות הרגש, העצבים, המתח הנפשי, היינו כל אותו הדבר החי אינו ניתן להשוואה. בדרך הטבע, גם כשהתלמיד מרגיש כי המורה כל ליבו ונפשו פתוחים אליו והוא רוצה להחזיר בו כל האידיאלים, נוצרת התנגדות, וזה דווקא בגיל של בית-הספר העל-יטודי, שהוא גיל המרדנות - מה אתה משכיל אותי כל כך? איני רוצה להיות טוב בכלל, אומר התלמיד, ומכאן גם נובעים הרבה מאוד דברים וצריך למצוא מסיילות לא פעם באמצעות המקצוע שרוצים ללמד. כאן נוצרת נקודת המגע וההשתלבות של החינוך וההוראה - החינוך דרך ההוראה, וההוראה דרך החינוך, כי אחרת אפשר לכתוב על הלוח שורה של מספרים או הנחות ולדרוש שישיבו אותם, או להביא מכשיר טכנולוגי חדיש שידבר בפני התלמידים. אולם באותו מופנט בו מצליח המורה להחזיר את מה שהוא רוצה לנפשו של הילד בדרכי גישה עקיפה, מה שנקרא הדרך הבלתי אמצעית, בשבר הקרח ונוצר המגע. המהנדס, למשל, צריך רק לדאוג שהבית לא יתמוטט על יושביו וזו עבודה אחראית מאוד, אך אין שום השוואה למתח הנפשי שהמורה מקדיש לעבודתו כמורה.

על כן נכון הדבר שאסור להעמיס שעות עבודה מרובות על מורה, ויש אומרים ש-24 שעות עבודה זה הרבה ושהיה צריך לבנות את יחידת ההוראה בבית-ספר על-יטודי אף לא על 24 שעות. יש אומרים שצריך לבנותה אף על 18 שעות עבודה. אולם כשמורה מסיים את 24 השעות שלו וירוצא מבית-הספר הוא מחטיא את כל המטרה, כי בקודת המוצא צריכה להיות בזאת שתיווצר שייכות בין המורה לבין התלמיד. יצירת הזיקה בין התלמיד לבין המורה תשנה את מעמדו של המורה יותר מכל תוספת שכר, כי לו היינו מצליחים להגיע למצב כזה שהמורה יימצא בכיתה 18 שעות, אך בבית-הספר 30 שעות, ואז היה מקדיש חלק מזמנו ללימוד בכיתה, חלק להכנה לקראת העבודה העצמית של התלמידים אם בפעודה ואם בספרייה וחלק בפעילויות אחרות של חוגים - היה נוצר המגע החינוכי, שהרי לפעמים עובר כל השיעור בכיתה מתוך התנגחות ומתח, וכשבא המורה לתת את החלק השני של החוג הוא מתגלה לפתע לתלמידים מתוך איזו הערה צדדית שאינה שייכת לחומר שהוא מלמד, כגון הערה בספרות כשהוא מלמד בדרך-כלל מתמטיקה. בהזדמנויות כאלה נראה להם המורה לגמרי אחרת והם מרגישים שיש להם מה ללמוד ממנו פרט לאותם דברים שהם מתרגזים כשהוא מלמד אותם להם. לו איגוד המורים התיכוניים כמו הסתדרות המורים לא היו מקדישים את המתח והמאמץ רק או בעיקר לדאגה לבעיות השכר - ואני רחוקה מלזלזל בהן; אני יודעת מה זה כי אני עצמי מורה - והיינו שומעים שיש גם דאגות לדברים אחרים כגון אלה, כי אז נדמה לי שגם סטודנטים או אנשים העומדים על פרשת דרכים ומחפשים מקצוע הולם היו אולי נמשכים במקצת למקצוע ההוראה, ואולי - אם לומר זאת בלשון זהירה - מספרם של אלה שלא נמשכים להוראה היה הולך וקטן, שהרי גם אם נשווה את השכר לא נמצא עדיין את הפתרון. אם תלמיד סיים בית-ספר תיכון וסיים צבא ויש לו ציון סביר במתמטיקה, מדוע לא ירצה להיות מהנדס מכרות? העושר הרבגוני של המקצועות המתפתחים ומתחדשים מרחיק ותולש, וצריך להמציא דבר שיקח את הלב, כי דרך הכיס איש לא יבוא להוראה.

הטענות הנשמעות על פמיניזציה של המקצוע הן בדיוק כמו הטענות המושמעות או שנשמעו לגבי המורים הבלתי מוסמכים בהוראה. נכון שאין זה טוב שיש מספר רב של מורים בלתי מוסמכים, אבל לא צריך לזעום עליהם. הם בכל זאת עשו איזה שירות; לא היו מורים והם באו. צריך היה ליצור תנאים שאיש לא יוכל להמשיך להיות מורה בלתי מוסמך במסך עשר-שתיים-עשרה שנים אלא יהיה חייב להשלים את לימודיו תוך מספר שנים. כך גם לגבי מורות. יש טענות שאין מורים - תודה לאל שיש מורות. הלא התיחסות זו תביא רק לכך שגם מורות יהיו פחות ופחות. אם סטודנטית

א. דזיאל-נאור:

מסיימת את לימודיה במקרא או בסוציולוגיה באוניברסיטה, היא גם יכולה לפצוא לה עבודה אחרת. האם היא בוחרת בהוראה רק מפני שזה יאפשר לה לקחת את יליתה מהגן בשעה 14.00? היא תוכל להשיג סידור מתאים גם במשרד, יואז לא יהיו לה מחברות לתקן ולא השתלמויות ויהיה לה פחות מתח. אם כן, הדיבורים האלה לא יוסיפו אף לא מורה אחד, אך ייתכן שהם יפחיתו יותר ממורה אחת. זה דרך אגב.

היו"ר א. כץ: על השאלה שהעלה חבר-הכנסת ג'בר פועדי ישיב מר שריד בישיבה הקרובה.

ג. אליעד: לא קיבלתי תשובה בקשר למורים הערביים בבית-הספר העל-יסודי.

ז. הרמן: מה עושה ארגון המורים כדי "למכור" את מקצוע ההוראה?

י. שריד: הבעיה שהעלה חבר-הכנסת פועדי היא בעיה, ואנסה לייחד את הדיבור עליה באחת הישיבות הבאות.

ג. אליעד: הוא אמר כאן דברים חמורים מאוד.

י. שריד: הוא אמר משפט, שכל שאדם יותר מסכיל הוא יותר מסוכן, אבל המסקנה היא כנראה שלא צריך לתת השכלה, ואם לא ניתן להם השכלה, הם לא יהיו אזרחים שווי זכויות אלא אזרחים בדרגה שניה. הבעיה היא בעיה גדולה, אבל נשוחח על כך.

איני רוצה להתעכב על ענין השכר. האמינו לי שאני מוכן ומזומן מבחינה נפשית לדבר על כך - איני יודע בפני מי - שיעלו את השכר של המורה. הוויכוח עם חברי ועדת החינוך של הכנסת בקשר לשכר הוא קל מאוד, ולו היה התקציב בידי חברי ועדת החינוך, הייתם מקבלים יותר סמה שאתם מבקשים; אבל יש מקום אחר ששם קשה יותר לנהל את הוויכוח. היה זמן שהוותיקים בוועדה היו שואלים אותי מה הצענו מלכתחילה לעומת מה שקיבלנו כדי שיתנו לנו מה שקיבלנו מלכתחילה, והייתי אומר שיש אחריות קולקטיבית בממשלה ופה שקבעה הממשלה עליו אני מגן ולא מענין אותי באותו הרגע מה ביקשתי מלכתחילה.

אגב, רצוני לומר שהנחת היסוד היתה השוואת השכר לשכר של מהנדס או של משפטן או של כל מקצוע אקדמאי שווה-ערך מבחינת שנות ההכשרה והמאמצים. לר היה מצב כזה במדינה שהמשפטנים והמהנדסים היו אומרים שהם מקבלים שכר טוב, אבל יש סקטור מקופח וצריך לעשות השוואה מוחלטת, זה היה טוב. אולם האמת היא שאי-אפשר להשיג את המשפטנים ואת המהנדסים. הם דורשים העלאת שכר והם מתקדמים, והמורה רץ אחריהם. אינו מרוצה מהשכר במדינה זו - לא המשפטן, לא המהנדס, לא ההנדסאי וגם לא מי שפייס שמונה כתות ליסוד בלבד.

ד. אבירם: המורה רץ אחרי רכבת אקספרס.

י. שריד: טבלה זו יש בה משהו מן החסר. חסרים בה, למשל, שני דברים. המורים גם מקבלים גמולים מסויימים. נוסף לכך הם גם מקבלים...

ג. אליעד: מתי נשמע על זה? הרי זה חלק מהסטטוס של המורה.

י. שריד: בהזדמנות אנתח מה המצב של טבלה זו.

אשר לוויכוח הגדול בקשר למורים אקדמאים או לא, תואר אקדמאי או לא, איני מבין עם מי פתווכחים. משרד החינוך יש לו בענין זה עמדה ברורה, היא קיימת, אם איני טועה, זה כבר חמש-עשרה שנה - שמורה בבית-ספר על-יסודי צריך להיות בעל תואר אקדמאי. מורה בעל תואר בי.איי. אינו רשאי ללמד בכל הכיתות כי

י. שריד:

אם רק בכיתות ט' ו-י', ומורה בעל תואר א.א.א. יוכל ללמד בכל הכתות החל ט'-ט' עד יב', ויש תנאים לקבלת רשיון הוראה קבוע. יחד עם זאת במציאות המצב לגמרי אחר, והלוואי שהיו לנו הרבה מורים בעלי תואר ב.א.א. שהיו סלמדים בכיתות ט'-יב'. יש מורים שאין להם לא א.א.א. ולא ב.א.א. והם סלמדים בכל זאת בבית-ספר על-יסודי, וארגון המורים העל-יסודיים מגן מאוד על מורים אלה שלא יפטרו אותם חלילה ושומר שהם יעבדו באותם תנאים, היינו 24 שעות עבודה לשבוע או 21 שעות לשבוע אם מדובר במחנך. אין שום דרבון מיוחד למורים אלה להשתלם. ההבדל במשכורת הוא קטן מאוד, והמורה יכול להשלים את החסר על-ידי מתן שיעור פרטי אחד. אני רואה שאתם מצטטים מתוך הפרוטוקול הרבה פרופסורים. פרופסור אחד אמר שארגוני המורים הם אנטי-פרופסיונליים, כלומר, אין הם שומרים על הפרופסיה. הם מקבלים מורים כלתי מוטמכים ומגנים עליהם והם מוכיחים בכך שזאת לא פרופסיה. חבל שלא קראתם גם את הפסוקים האלה.

מה קרה בחטיבת הביניים? חטיבת הביניים זה חינוך על-יסודי וגם שם יש צורך בתואר אקדמאי. ישבה ועדה פרלמנטרית, ואתם הייתם שותפים בוועדה זו - ושותפים די אקטיביים - ועוד ארגון מורים לא כל כך מבוטל ישב שם והסתדרות המורים, וכל מה שאתם אומרים בשבח התואר האקדמאי הסתדרות המורים אמרה את ההיפך ממנו.

- לא בדיוק.

היור' א. כץ:

י. שריד:

על השכלה רבה, השתלמות כלתי פוסקת ושיפור הכשרת המורים - אין ויכוח, אך לומר שהתואר הוא המציל, את זאת לא אמרה הסתדרות המורים. היה ויכוח גדול בוועדה הפרלמנטרית, והוועדה הפרלמנטרית קבעה דבר אחד לגבי סוג מסויים של מורים שישינם כיום בכיתות ז'-ח' של בית-הספר היסודי. אלה מורים שישינם ואי-אפשר לומר שעם הרפורמה כולם לא ישתלבו ברפורמה. בענין זה קיבל משרד החינוך את העמדה של רוב החברים בוועדה הפרלמנטרית וגם את דעתה של הסתדרות המורים. אנו מבורים שבכיתות ז'-ח' של בית-הספר היסודי צפונים וטפונים כוחות פדגוגים מעולים וצריך לגלותם ולהוסיף להם השכלה ואז יהיו המורים הטובים ביותר בחטיבת הביניים, אך בסופו של דבר זו רק תקופת מעבר. המורים המלמדים היום ילמדו בחטיבת הביניים עוד עשר שנים תוך כדי השתלמות, ואתם עוד תשמעו - זאת לא רק משאלה חסודה - שמשרד החינוך לוקח את המורים הטובים ביותר על יסוד סלקציה מסויימת, שאליה הגענו בהסכם מלא עם הסתדרות המורים, ונותן להם שעות השתלמות. זה עולה הון תועפות. כלומר, מורים אלה שלימדו 30 שעות בשבוע בכיתות ז'-ח' ילמדו במסגרת הרפורמה 24 שעות והם ישתלמו, ואתם יכולים לעשות חשבון כמה זה יעלה. שולחים מורים לאוניברסיטה לקבל תואר אקדמאי ומתחייבים לעזור להם בשכר לימוד באוניברסיטה תוך שלוש-ארבע שנים. אבל יש סוג מסויים של מורים מתוך המורים המעולים בכיתות ז'-ח' בבית-הספר היסודי - וכשאמרת שאנו לוקחים אותם על יסוד קריטריונים מסויימים כרונתי היתה שקודם כל צריך שזה יהיה מורה אשר למד שנתיים אחדי בית-ספר תיכון - שאינם דומים לסטודנטים שירדו מעל ספסל הלימודים בבית-ספר תיכון ועברו לאוניברסיטה. מדובר במי שלמד שנתיים בסמינר, הוכיח את עצמו בהוראה מעשית ויש ציון משניע דצון מאת המפקח על עבודתו והוא אינו מסוגל ללמוד באוניברסיטה, למשל, בגלל דבר פעוט כזה: יש מורה מצטיינת שסיימה סמינר למורים ושיש לה ותק בהוראה בכיתות ז'-ח', אך יש לה ילדים ועל כן אינה יכולה ללכת לאוניברסיטה ולהשתגל למסגרת. לכן אמרנו שנחפש דרך לפתוח לה קורסים מיוחדים בחנות האוניברסיטה, בפיקוחה של האוניברסיטה ובלימודים שייקבעו על-ידה, וכך תובטח רמה אקדמאית.

הרי כל אחד מאתנו יודע כמה זמן מתבזבז

באוניברסיטה ובזאת תוכלו להירוכח אם תשאלו את הסטודנט ואת הפרופסור, אבל לאוניברסיטה יש מסגרת וקשה מאוד לשנות מסגרות בחינוך בכלל, על אחת כמה וכמה במוסדות להשכלה גבוהה. לכן אמרנו שניקח את כל הטוב ובמשך שלוש שנים ניתן למורים אלה לימודים רציניים בפיקוח האוניברסיטה, ודבר זה יבטיח רמה אקדמאית למורים אלה שכבר סיימו סמינר. לזה נתנה ידה הוועדה הפרלמנטרית.

מפה הם משוחררים?

א. רוזיאל-נאור:

י. שריד:

- מלימודים צדדיים. מר יפה יביא לפניכם את מספר השעות שילמדו בקורסים להסמכה ואת מספר השעות שלומד הסטודנט באוניברסיטה, ותראו אם הרמה שונה. לדעתי היא אינה שונה.

ג. אליעד:

האם אתם משתפים את המורים בקביעת הרמה?

י. שריד:

גם את עצמנו, את משרד החינוך עצמו, אין משתפים ורק האוניברסיטה קובעת. אנו אוטורים מה אנו רוצים, והאוניברסיטה קובעת. עם החברים הנכבדים הנמצאים כאן אנו יושבים כמעט כל חודש, אך נציג ארגון עדיין אינו מוסך לקבוע תכניות. אישית יכול להיות שיש חברים המוסמכים מאוד לכך, אך בזה שאדם הוא נציג ארגון אין הוא עדיין מוסך לקבוע תכניות לימודים בקורס זה או אחר. מכל מקום עם החברים היושבים כאן אנו נפגשים כמעט כל חודש ומביאים בפניהם כל מה שאני מספר כאן. שמעתי כאן נימה חדשה ונקודה שבפסך שש-שבע שנים הפורים הלומדים בקורסי הסמכה יקבלו קרדיט ויוכלו להיכנס לאוניברסיטה ולקבל תואר בי.איי. ייתכן שבכלל חילוקי הדעות בינינו מצטמצמים, אבל למשרד החינוך יש תביעה מוחלטת שבבית-ספר על-יסודי צריכים ללמד בעלי תואר אקדמאי.

קראתי לפני מספר ימים דרוש של פרופסור סדן על הפסוק: טוב תת מקח. על זה הוא בונה ספר שלם. רבותי, שום פקצוע אין הטסטוס שלו נמדד לפי מידת הלקיחה שהציבור אלא לפי מידת הנתינה לציבור.

א. הרצוב:

יש חולקים על זה.

י. שריד:

כשאני בא לרופא והוא מציל את ידידי איני יודע כמה הוא מרוויח. אני רק יודע שהוא התמסר ומשום כך אני מעריך אותו. אני כלל לא מתעניין מה המשכורת שלו. אם אני יושב על-יד מנהל בית-ספר, למשל, והוא מרוויח יותר ממני, איני בטל בפניו מפני שהוא גביר ואני קבצן. הפסטוס נמדד לפי מידת הנתינה ולא לפי מידת הלקיחה. אבל יחד עם זאת אשמה מאוד, כמו בן, אם יעלו את המשכורת למורים. אני מטיל ספק אם זה יהיה השנה.

ג. אבירם:

אשר לסקטור הערבי, אין לנו כמעט פגע עם המורים הערביים. הין מגעים אישיים. הזדעזענו לשמוע כאן מפי חבר-הכנסת ג'בר מועדי שיש תלמידים אשר סיימו כאן בית-ספר, שנראה כאילו סיימו את לימודיהם פחות לישראל ולא בישראל, למרות שאם נהיה גלויים איני חושב שזה מוגזם ואנחנו ניששו ואולי ידענו שזה כך. ובכל זאת הזדעזענו לשמוע זאת בפורום זה.

ענין השירות הלאומי - ברצוני לציין שהגענו להסכם עם משרד החינוך והתרבות, ואיני יודע מדוע משרד החינוך לא פרסם את ההסכם. כלומר, לאחר שקיבלנו את מה שאמר משרד החינוך נראה כאילו שום דבר לא השתנה. בקרב הבדיות זה נראה כאילו אין הסכם.

לחבר-הכנסת אליעד - משפטן מתחיל היום בדרגה ו'. הנטייה היתה תמיד להשוות אותנו, בכל אופן ביחס מסויים, למהנדסים. לכן אנו מסתמכים יותר על מהנדסים מאשר על אקדמאים אחרים כדי להראות את הפער. ברור שמהנדסים אינם מתחילים ברגע זה בדרגה יותר גבוהה מדרגה ו'. אגב, אם ציינו דרגה ו' של משפטן, זו דרגה הרבה יותר גבוהה מדרגה ו' של מהנדס, ומשפטן מתחיל בשאר זמן קצר בלבד בדרגות ו'-ג'. חבר-הכנסת אליעד אמר שמשפטן עובד שמונה שעות. אני טוען שמורה עובד שמונה שעות או יותר, שהן ארבע-חמש שעות, כפי שציינה חברת-הכנסת רזיאל-נאור, במתח סתמי, כי אפילו המורה המנוסה הטוב ביותר נתון תמיד תחת ביקורת של הקהל הביקורתי ביותר, והוא הקהל של אותם תלמידים מרדנים בגיל 16-17 הרוצים להפוך את הכל והסתכלים על המורה כעל מי שמיצג דור אחד, ובכל זאת אנו משיגים את מטרותנו. אם כן, למורה יש שמונה שעות עבודה שלפחות ארבע-חמש שעות מהן אינן קיימות בעצם בשום פקצוע אחד. אשר לשאלתך בדבר מורה מתחיל בעל-תואר אמ.איי., הוא מתחיל כפי שכתוב בטבלה. הגבוליים שעליהם דיבר מר שריד הם אמפסיים - גמול השתלמות הוא 25 לירות וסרכז מקצוע מקבל 32 לירות. אין זה גורם שיכולים להכניס לטבלת השכר. אולי יכולים לדבר על גמול מנהל, אבל זה מתייחס לפחות מ-5% של ציבור המורים,

ר. אבירם:

בזמן שבטבלה הבאתי את מספר הסטודנטים בדרגות ב' ו-ג', שהן בכלל חלום בשבילנו, המתקרב ל-50% ואפילו יותר.

האם התואר האקדמאי הוא ענין דפיניטיבי? אני יודע שהאישיות קובעת קודם כל, אך זה לא מספיק וכל יוצא מן הכלל מאשר את הכלל. קראתי סיפור הפצביע על פציאות מסויימת - בנית משפט בגרמניה הוגש משפט נגד פנתח מאוד ידוע, שאחרי עשרים שנים בהן עבד כמנתח ואף הפך למנהל בית חולים התברר כי אין לו תואר. באותו מקרה עמד בית המשפט במבוכה ולא ידע לאיזו מסקנה להגיע לאחר שרופא זה הצליח כל כך. אולם זה יוצא מן הכלל. פנחנת הרצוי מי שאין לו תואר אינו צריך ללכת, אלא שיש רצוי ויש מצוי, ולפעשה יש מורים מעולים בלתי מוסמכים. צריך להבין את הדבר. זה לא שאין לנו יחס פרופסיונלי. אני אומר שללמד בכיתה א', למשל, זו אמנות שכנראה אני לא מסוגל לה, אך אותה מורה בכיתה א' לא תוכל ללמד בכיתה יב' בדיוק כפי שאני לא אוכל, כנראה, ללמד בכיתה א'. אם כן, זה לא ענין דפיניטיבי. חברת-הכנסת הרמן הביאה את הדוגמה של של רופא בבית-חולים לעומת רופא בפרקטיקה פרטית, ואם כבר משווים, נערוך השוואה בין מורה בבית-ספר לבין מורה הנרתן שיעורים פרטיים. יש מורים, שמספרם מצומצם ושאיננו רואים אותם לקולגים למקצוע, העוסקים בעיקר בפתן שיעורים פרטיים.

אחת זה ששכר לא יוסיף לפסטוס של מורה זה נכון. יש רק הנחת יסוד/אם מתייחסים לעתיד החינוך - השכר לא יוסיף לפסטוס של מורה, אלא שבלי שכר לא יהיו מורים שיקבלו את הפסטוס. אולי צריך לשנות את טבע בני-האדם כדי לשנות עובדה זו, והיה טוב לו היינו מצליחים בכך, אך עם כל ההצלחות ואי-ההצלחות שלנו כמחנכים אנו יודעים בכל זאת שלא ניתן לשנות את טבע בני-האדם. זה ניתן לשינוי במשך מאות שנים כשמשתנה כל הסטרוקטורה של החברה, החלוקה למעטנות ועוד ועוד.

לחברת-הכנסת רוזיאל-נאור רצוני לומר שבעצם אין לנו ויכוח. את צודקת מבחינתך כשאת אומרת ששכר אינו העיקר. אנחנו רק משלימים משפט זה - כדי שתהיה לנו אפשרות לדרוש מהמורים כל מה שאנו רוצים לדרוש מהם אנו זקוקים לשכר, כי אחרת לא יהיה לנו עם מי לדבר. נאמר שיש רושם כאילו עוסקים אנו רק בפעילות פרופסיונלית. אנו עוסקים בתחומים רבים. יש לנו הצעה לאתיקה מקצועית ואנו רוצים להביא אותה לוועידה הארצית הבאה. אנו עוסקים בחינוך חברתי, חינוך משלים ועוד והיו ישיבות בנדון ויש פרוטוקולים. כמובן, דברים אלה אינם מגיעים לציבור, כי העתונות אינה מעוניינת כל כך בהם. העתונות גם אינה מקבלת מה שאנו אומרים, אך אם יהיה פכסוך ויתברר שפורים אינם יוצאים לשירות לאומי, העתונות תכתוב על כך. אולם פכך שהעתונות לא כרתבת דבר בנדון לא נובע שאנו עוסקים רק בפעילות פרופסיונלית. אנו גאים בזה שאנו לא רק ולא דווקא עוסקים בפעילות פרופסיונלית אלא גם רואים את הבנין כולו, ואי-אפשר לבנות את הקופה השניה בלי חופר גלם זה הדרוש כדי להניח את היסוד.

אשר לדברי פר שריד בדבר מורים בלתי מוסמכים, זו היתה האשמה צודקת, כי ארגון המורים נותן הגנה גם למורים בלתי מוסמכים. קודם כל יש לנו הסכם עם משרד החינוך והתרבות שמורה ללא רשיון הוראה קבוע איננו נותנים לו שום הגנה. אם הם צריכים להשיג את התואר, אדרבה, שיפטרנו אותם אם אינם משיגים את התואר כעבור תקופה מסויימת. אך מה קורה לפעשה? מורה לימד במשך שלוש שנים ולא פוטר. למרות שלא השיג את התואר, ואם לא פוטר, פירוש הדבר שהוא שייך לקבוצה של אותם מורים מעולים. במקרה כזה שהמורה ממשיך ללמד בשנה הדביעית ומשרד החינוך לא מצא לבכרן לפטרו...

ג. אליעד: אולי לא מצא לבכרן לפטרו משום שאין די מורים.

ר. אבירם: גם לנו יש מצפון וגיישה אנושית ואחרי שמורה לימד מספר שנים הוא הופך לחבר שלנו. הוא ותיק והוא מקבל את ההגנה הפגיעה לו.

ג. אליעד: זה עופר במתירה עם הדרישה שלכם.

ג. אנרים:

אנו טוענים שלבית-ספר תיכון צריכים לבוא רק אקדמאים. כשנוסד הארגון שלנו ב-1958 מצאנו הרבה מאוד מורים לא אקדמאים, אבל יש מהלך טבעי באוכלוסיה ובעוד מספר שנים יהיו המורים האקדמאים בבית-ספר תיכון 80%-90%, ואם נשווה את אחוז האקדמאים ב-1958 לאחוז האקדמאים כיום תגדאה שהוא גדל בהרבה. כלומר, הצלחנו בזה. אלא מה? בפעילות פטויות של משרד החינוך בתחום הקורסים אנו רואים סכנה לתהליך זה ואנו חוששים שהדבר יחזיר אותנו לתקופה שמלפני אחת-עשרה שנה בה נהיה שוב מיעוט בבית-ספר על-יסודי, וזה לא צריך להיות. אבל כשאנו מוצאים אדם בבית-ספר תיכון העובד שעות רבות וממלא את תפקידיו - ולא חשוב אם אין לו תואר - אנו נוהגים לו את ההגנה הדרושה.

בענין דמה אקדמאית בקורסים יש קצת טשטוש. גם כאן יש רצון ויש מצוי. אולי זה רצון בשביל המעולים, ואיננו מתנגדים לכך שבשלב פטוים זה רצון, אך השאלה היא רק לאיזה מספר ולגבי הזמן.

ש. שמעוני:

יש שתי נקודות שאני רוצה לעמוד עליהן בקצרה. לגבי התואר האקדמאי מה שבייטנו להבהיר הוא - נדמה לי שטר שריד בצע בזה בחשובתו האחרונה - שתואר אקדמאי אינו מטרה בפני עצמה אלא סימן היכר. אמרה חברה-הכנסת הרמן שזה סימן היכר ליכולתו של המורה להתמודד עם בעיות, ואנו רוצים שסימן היכר זה יהיה גם בקורסים להכשרת מורים. אם לא נותנים את התואר, סימן שחסר סימן ההיכר. לכן אין ללכת בדרך של מעט על הרבה כפי שרוצים לעשות היום, ואין זה מדוייק שמשרד החינוך והתרבות אינו מתערב. משרד החינוך נותן הצחיות לאוניברסיטה, וההנחיות הן מעט על הרבה, ובמקום המורה האקדמאי יהיה לנו הטיפוס של המורה בבית-הספר העל-יסודי.

היו"ר א. כץ:

נושא זה עומד על סדר היום של הוועדה במסגרת דרכי הכשרת מורים במסגרת הרפורמה.

ש. שמעוני:

לגבי תדמיתו של המורה הושמעו מספר הערות. חברה-הכנסת הרמן אמרה שצריכים להבין שמדובר בכספי ציבור, וטר שריד אמר שיש טיפוסים שלוקחים ונותנים וכדאי להיות הטיפוס הנותן ולא הטיפוס הלוקח, ואנו שייכים לטיפוס הלוקח.

א. רזיאל-באנר:

הוא לא אמר את זה. הוא אמר שהרופא שייך לטיפוס הנותן. הוא לא הזכיר מה שאמרת

בטיפה של דבריך.

ש. שמעוני:

אם לא אמר זאת בפירוש, זה השתמע מתוך דבריו. זאת לא פרשנות אלא השתמעות ברורה. אני רוצה לבדוק מנין בא היחס הזה למורה, שאם הוא דורש שכר מתאים זה כאילו זריקת...

ז. הרמן:

כשדיברתי על כספי ציבור רציתי לומר שהמורה לא יתעשר אף פעם.

ג. אנרים:

אם כן, זה לא שייך לפונח "כספי ציבור".

ש. שמעוני:

טר שריד שכח להזכיר קטגוריה שלישית והיא הקטגוריה של מקבל. יש נותן, יש לוקח ויש מקבל. מדוע חייבו את המורה להעמיד את עצמו במצב של לוקח? - כי מעולם לא נתנו לו לקבל את המגיע לו. זו הסיבה לכך שהמורה מופיע בציבור במצב של לוקח ומשחירים את פניו ואחר-כך באים ואומרים שתדמיתו היא כזאת וכזאת. תדמיתו היא כזאת כי חוגים פטוים מעמידים אותו כך בציבור, ואולי יתייחסו לדבר אחרת אם יראו את התדמית אחרת.

היו"ר א. כץ:

אני מודה לכם על הופעתכם בשתי הפגישות שלנו. דבריכם נרשמו והיו תגובות עליהם ויהיו תגובות עליהם, ואין לי ספק שכאשר נגיע למסקנות גם נקודות אלה יובאו בחשבון.

ג. הרכב ועדת המשנה של ועדת החינוך והתרבות לענייני ספורט

היו"ר א. כץ:

ועדת המשנה לענייני ספורט הורכבה על בסיס אישי בלבד מתוך פניה לחברים שגילו עניין בנושא זה. אני פונה לחברים שמטיבה זו או אחרת לא התאפשר להם להגיש הצעות להצטרפות שלהם עצמם או של חברים אחרים לוועדת המשנה. אשמח לצרפם לוועדת המשנה, ואני חושב שאני אומר זאת על דעת כל הוועדה, בכפוף לכך שיגלו פעילות בנושא זה.

אני מציעה לצרף את חבר-הכנסת יריד.

א. רזיאל-גאור:

אני מציע לקבל את הצעתה של חברת-הכנסת רזיאל-גאור לצרף את חברת-הכנסת יריד.

היו"ר א. כץ:

הישיבה ננעלה בשעה 11.45.